

Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel

Sammanfattning

I betänkandet behandlar utskottet regeringens proposition 2012/13:180 Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel och en följdmotion med fem yrkanden som har väckts med anledning av propositionen.

I propositionen föreslår regeringen att lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och 3 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas under rättelseverksamhet ska fortsätta att gälla t.o.m. den 31 december 2014. Lagarna gäller nu till utgången av 2013.

Utskottet föreslår att riksdagen bifaller propositionen och avslår samtliga yrkanden i följdmotionen.

I betänkandet finns fem reservationer (MP, V).

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Bakgrund	5
Ärendet och dess beredning	5
Propositionens huvudsakliga innehåll	6
Utskottets överväganden	7
Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel	7
Motionsyrkanden med förslag på åtgärder för att stärka integritetsskyddet m.m.	11
Reservationer	14
1. Avslag på propositionen, punkt 1 (MP, V)	14
2. Offentliga ombud i ärenden om hemlig teleövervakning, punkt 3 (MP, V)	15
3. Jourverksamhet vid allmänna domstolar, punkt 4 (MP, V)	15
4. Integritetsskyddsmyndighet, punkt 5 (MP, V)	16
5. Regeringens årliga skrivelse om hemliga tvångsmedel, punkt 6 (MP, V)	16
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	18
Propositionen	18
Följdmotionen	18
<i>Bilaga 2</i>	
Regeringens lagförslag	19

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Avslag på propositionen

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 1.

Reservation 1 (MP, V)

2. Lagförslagen

Riksdagen antar regeringens förslag till

1. lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning,

2. lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott,

3. lag om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och

4. lag om ändring i lagen (2012:279) om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Därmed bifaller riksdagen proposition 2012/13:180 punkterna 1–4.

3. Offentliga ombud i ärenden om hemlig teleövervakning

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 2.

Reservation 2 (MP, V)

4. Jourverksamhet vid allmänna domstolar

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 3.

Reservation 3 (MP, V)

5. Integritetsskyddsmyndighet

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 4.

Reservation 4 (MP, V)

6. Regeringens årliga skrivelse om hemliga tvångsmedel

Riksdagen avslår motion

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 5.

Reservation 5 (MP, V)

Stockholm den 5 november 2013

På justitieutskottets vägnar

Morgan Johansson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Morgan Johansson (S), Johan Linander (C), Krister Hammarbergh (M), Kerstin Haglö (S), Anti Avsan (M), Christer Adelsbo (S), Jan R Andersson (M), Johan Pehrson (FP), Anna Wallén (S), Arhe Hamednaca (S), Patrick Reslow (M), Maria Ferm (MP), Richard Jomshof (SD), Lena Olsson (V), Mattias Jonsson (S), Anton Abele (M) och Stefan Svanström (KD).

Redogörelse för ärendet

Bakgrund

Lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning och lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott trädde i kraft den 1 januari 2008. Lagarna fick då en begränsad giltighetstid till utgången av 2010 (prop. 2005/06:177, 2005/06:178 och 2006/07:133, bet. 2007/08:JuU3 och rskr. 2007/08:11). Giltighetstiden har därefter förlängts vid två tillfällen, och lagarna gäller nu till utgången av 2013 (prop. 2009/10:119, bet. 2009/10:JuU26 och rskr. 2009/10:263 samt prop. 2011/12:22, bet. 2011/12:JuU12 och rskr. 2011/12:121).

Lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott trädde i kraft den 1 januari 2009 (prop. 2007/08:163, bet. 2008/09:JuU3 och rskr. 2008/09:6). Giltighetstiden har förlängts vid ett tillfälle, och lagen gäller nu till utgången av 2013 (prop. 2011/12:22, bet. 2011/12:JuU12 och rskr. 2011/12:121).

Lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet trädde i kraft den 1 juli 2012. I den lagen finns en bestämmelse i 3 § som ger de brottsbekämpande myndigheterna en möjlighet att hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation i syfte att upptäcka, förebygga eller förhindra vissa brott inom Säkerhetspolisens ansvarsområde. Den nämnda paragrafen har fått en begränsad giltighet till utgången av december 2013 (prop. 2011/12:55, bet. 2011/12:JuU8 och rskr. 2011/12:212).

Ärendet och dess beredning

Regeringen föreslår i den nu aktuella propositionen (2012/13:180) att de tidsbegränsade lagarna och den ovan nämnda paragrafen ska fortsätta att gälla till utgången av december 2014. Anledningen är att regeringen bedömer att arbetet med ett slutligt ställningstagande till lagarnas fortsatta giltighet och utformning inte hinner avslutas innan lagarnas giltighetstid löper ut. Med hänsyn till att förslagen i propositionen uteslutande avser förlängning av de aktuella lagarnas giltighetstid har regeringen ansett att Lagrådets hörande skulle sakna betydelse.

Regeringens förslag till riksdagsbeslut återges i bilaga 1. Regeringens lagförslag finns i bilaga 2.

Med anledning av propositionen har det väckts en följdmotion med fem yrkanden. Förslagen i dessa motionsyrkanden återges i bilaga 1.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslår regeringen att lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och 3 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas under rättelseverksamhet ska fortsätta att gälla t.o.m. den 31 december 2014.

Utskottets överväganden

Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen antar regeringens förslag att förlänga de tidsbegränsade lagarnas giltighetstid till utgången av 2014 och avslår ett motionsyrkande om avslag på propositionen.

Jämför reservation 1 (MP, V).

Propositionen

Lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning reglerar sådan avlyssning eller upptagning i hemlighet genom ett tekniskt hjälpmedel som återger ljud av tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid ett sammanträde eller annan sammankomst som allmänheten inte har tillträde till. Hemlig rumsavlyssning får användas vid förundersökningar om brott vars minimistraff uppgår till fängelse i fyra år eller mer, t.ex. mord och grovt rån. Hemlig rumsavlyssning får även användas vid förundersökningar om vissa andra brott som uttryckligen anges i lagen, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att det aktuella brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år. Några av de brott som anges i lagen är människohandel, våldtäkt mot barn och grovt narkotikabrott. För att få använda hemlig rumsavlyssning krävs bl.a. att någon är skäligen misstänkt för ett sådant brott som lagen omfattar.

Lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott reglerar möjligheten att använda hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation, hemlig kameraövervakning och postkontroll för att förhindra brott. Bland de brott som lagen omfattar kan nämnas sabotage, uppror, spioneri och terroristbrott.

Lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott trädde i kraft den 1 januari 2008. Lagarna fick då en begränsad giltighetstid till utgången av 2010. Som skäl för den begränsade giltighetstiden angav regeringen att även om det på goda grunder kunde förväntas att respektive tvångsmedelsreglering skulle komma att vara effektiv i den brottskämpande verksamheten, så rörde det sig om nya metoder i Sverige som dessutom innebar vissa risker för otillbörliga integritetsintrång. En utvärdering av lagarnas tillämpning bedömdes

kunna utgöra ytterligare ett underlag inför ett ställningstagande till om det finns skäl att permanenta lagarna (prop. 2005/06:178 s. 47 och bet. 2007/08: JuU3 s. 19).

Som framgår ovan har giltighetstiden förlängts vid två tillfällen, och lagarna gäller nu till utgången av 2013.

Lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott

Lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott gäller vid förundersökningar om vissa brott som har ansetts särskilt allvarliga för landets säkerhet. Lagen omfattar bl.a. vissa allmänfarliga brott som sabotage, mordbrand och allmänfarlig ödeläggelse. Vidare omfattas vissa högmålsbrott och vissa brott mot rikets säkerhet.

Lagen ger utvidgade möjligheter att använda hemliga tvångsmedel och används uteslutande i ärenden inom Säkerhetspolisens ansvarsområde. Lagen trädde i kraft den 1 januari 2009 och fick då en begränsad giltighetstid till utgången av 2012. Som skäl för tidsbegränsningen angav regeringen att en samlad översyn av de regler om tvångsmedelsanvändning som finns spridda i olika lagar skulle ha ett stort värde. Regeringen avsåg att återkomma till frågan om en sådan översyn efter att ha utvärderat lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott. I avvaktan på denna analys ansåg man att det var ändamålsenligt att tidsbegränsa lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott (prop. 2007/08:163 s. 69 f.).

Som framgår ovan har giltighetstiden förlängts vid ett tillfälle, och lagen gäller nu till utgången av 2013.

Lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet reglerar förutsättningarna för polisen och Tullverket att i sin underrättelseverksamhet hämta in övervakningsuppgifter om elektronisk kommunikation från teleoperatörerna. Uppgifter får hämtas in om omständigheterna är sådana att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar brott vars minimistraff uppgår till fängelse i två år eller mer. Enligt en särskild bestämmelse (3 §) kan uppgifter också hämtas in vid vissa särskilt angivna samhällsfarliga brott inom Säkerhetspolisens ansvarsområde med ett lägre straffminimum än två år. Bestämmelsen omfattar sådana brott som också anges i lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, och har samma giltighetstid som dessa lagar, dvs. till utgången av 2013.

Som skäl för att tidsbegränsa bestämmelsen angav regeringen att frågan om Säkerhetspolisens fortsatta tillgång till övervakningsuppgifter för tiden efter utgången av 2013 bör övervägas i det sammanhang som en framtida reglering av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller samhällsfarlig brottslighet övervägs (prop. 2011/12:55 s. 87).

Utvärdering av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel

En utvärdering av lagen om hemlig rumsavlyssning och lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott överlämnades till regeringen 2009 (SOU 2009:70).

Mot bakgrund av vad som framkommit i utvärderingen förlängdes lagarnas giltighetstid till utgången av 2012 (se ovan). I det ärendet anförde regeringen bl.a. att utvärderingsunderlaget var alltför begränsat för att kunna ligga till grund för några säkra slutsatser om effekten av lagen om hemlig rumsavlyssning (prop. 2009/10:119 s. 18). En fortsatt utvärdering av den lagen var därför enligt regeringen nödvändig. Regeringen fann också skäl att närmare överväga utformningen av lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott (prop. 2009/10:119 s. 21). Vid en fortsatt utvärdering av de två lagarna borde det enligt regeringen även göras en utvärdering av lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott. Detta skulle ge en möjlighet att samlat överväga Säkerhetspolisens behov av att använda hemliga tvångsmedel såväl i underrättskedet som i förundersökningar. Regeringen ansåg vidare att också den öppna polisens behov av hemliga tvångsmedel i underrättskedet borde analyseras.

I juni 2010 fick en särskild utredare i uppdrag att utvärdera hur de tre tidsbegränsade lagarna har tillämpats och analysera om regleringen av hemliga tvångsmedel för särskilt allvarlig eller annars samhällsfarlig brottslighet bör förändras i något eller några avseenden (dir. 2010:62). Syftet var att ta slutlig ställning till lagarnas fortsatta giltighet och utformning. Utredningen tog namnet Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel (Ju 2010:08). Sedan utredningens tid för att redovisa uppdraget förlängts (dir. 2011:45), förlängdes de tre tidsbegränsade lagarnas giltighetstid till utgången av 2013 (se ovan). Genom ett tilläggsdirektiv i februari 2012 fick utredningen även i uppdrag att bl.a. analysera Säkerhetspolisens behov av att i sin underrättelseverksamhet kunna hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som innefattar vissa samhällsfarliga brott med ett lägre straffminimum än två års fängelse (dir. 2012:9).

I juni 2012 överlämnade utredningen betänkandet Hemliga tvångsmedel mot allvarliga brott (SOU 2012:44). Utredningen har gjort en omfattande kartläggning av användningen av de tidsbegränsade lagarna. Kartläggningen har omfattat vilken nytta och vilket integritetsintrång som lagarna har inneburit. Av kartläggningen har utredningen dragit slutsatsen att tillämpningen av samtliga tre lagar har medfört en beaktansvärd nytta och

att det finns ett påtagligt behov av regleringen. Utredningen gör vidare bedömningen att den svenska regleringen lever upp till regeringsformens och Europakonventionens krav.

Utredningen föreslår att reglerna om hemlig rumsavlyssning, tvångsmedel i syfte att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och utökade möjligheter till användning av hemliga tvångsmedel vid utredning av vissa brott inom Säkerhetspolisens område görs permanenta (med vissa justeringar). Även den utökade möjligheten för Säkerhetspolisen att i sin underrättelseverksamhet hämta in uppgifter om elektronisk kommunikation bör enligt utredningen permanentas.

Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Regeringens förslag

Regeringen föreslår att giltighetstiden för lagen om hemlig rumsavlyssning, lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott och lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och 3 § lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet förlängs till utgången av 2014.

Regeringen anför (s. 16) att behovet av en effektiv brottsbekämpning – eller i vissa fall behovet av att upprätthålla den allmänna säkerheten – ska vägas mot den grundlagsskyddade rättigheten till personlig integritet. De ställningstaganden och gränsdragningar som måste göras är både viktiga och svåra. Regeringen är mån om att få till stånd en väl avvägd reglering av tvångsmedelsanvändningen som står sig stabilt över tid. Den grundliga utvärdering av lagstiftningen som utredningen om vissa hemliga tvångsmedel har genomfört och de förslag utredningen har lämnat är nu föremål för noggranna överväganden. Regeringen gör bedömningen att en proposition kan lämnas tidigast hösten 2013. I avvaktan på att lagstiftningsärendet kan slutföras bör lagarnas giltighetstid förlängas. På samma sätt förhåller det sig med den utökade möjligheten för Säkerhetspolisen att inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation i sin underrättelseverksamhet.

Följdmotionen

I motion 2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 1 begär motionärerna att riksdagen ska avslå propositionen, dvs. de aktuella tidsbegränsade lagarna ska upphöra att gälla vid utgången av 2013.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel har gjort en grundlig utvärdering av den tidsbegränsade lagstiftningen om hemliga tvångsmedel. Utredningen har i betänkandet Hemliga tvångsmedel

mot allvarliga brott (SOU 2012:44) bl.a. kommit fram till att det finns ett påtagligt behov av regleringen och att regleringen lever upp till regeringsformens och Europakonventionens krav.

Utredningen överlämnade sitt betänkande till regeringen i juni 2012. Inom Regeringskansliet överväger man nu utredningens förslag noggrant med syftet att utforma en väl avvägd tvångsmedelsreglering som står sig i längden. Ärendet inbegriper flera viktiga och svåra frågor, bl.a. ska behovet av en effektiv brottsbekämpning vägas mot den grundlagsskyddade personliga integriteten. Utskottet ställer sig positivt till att regeringen ger ärendet den omsorgsfulla och grundliga behandling som saken kräver, och tillstyrker därför att de aktuella lagarnas giltighetstid förlängs med ett år. Likaså tillstyrker utskottet förslaget om att på samma sätt förlänga Säkerhetspolisens utökade möjlighet att inhämta uppgifter om elektronisk kommunikation i underrättelseverksamhet.

Detta innebär att riksdagen bör anta regeringens lagförslag och avslå motion 2013/14:Ju1 (MP, V) yrkande 1.

Motionsyrkanden med förslag på åtgärder för att stärka integritetsskyddet m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden med förslag om att offentliga ombud ska medverka i fler ärenden än i dag, att ett jourssystem ska införas i allmänna domstolar, att en ny integritetsskyddsmyndighet ska inrättas och att regeringens årliga skrivelse ska förbättras i olika avseenden.

Jämför reservationerna 2 (MP, V), 3 (MP, V), 4 (MP, V) och 5 (MP, V).

Följdmotionen

I motion 2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 2 föreslås det ett tillkännagivande om att offentliga ombud bör medverka i ärenden om s.k. hemlig teleövervakning.

I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om att införa ett jourssystem vid domstolar, så att t.ex. en åklagares interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel snabbare än i dag kan prövas av en domstol.

I yrkande 4 begär motionärerna ett tillkännagivande om att regeringen bör inrätta en ny integritetsskyddsmyndighet som kan ta ett samlat grepp för att stärka integritetsskyddet.

Slutligen begär motionärerna, i yrkande 5, att regeringens årliga skrivelse till riksdagen om hemliga tvångsmedel ska förbättras på vissa sätt.

Bakgrund

Offentliga ombud

Ett offentligt ombud ska enligt 27 kap. 26 § rättegångsbalken bevaka enskildas integritetsintressen när en domstol prövar ärenden om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning. Ombudet har rätt att ta del av vad som förekommer i ärendet, att yttra sig i ärendet och att överklaga rättsens beslut.

Jourverksamhet vid allmänna domstolar

Enligt förordningen (1988:31) om tingsrätternas beredskap för prövning av häktningsfrågor m.m. ska tingsrätterna under söndagar, andra allmänna helgdagar, lördagar samt midsommarafton, julafton och nyårsafton ha beredskap för prövning av frågor som rör förundersökning och användande av tvångsmedel samt frågor om kontaktförbud i gemensam bostad. Det är Domstolsverket som meddelar närmare föreskrifter om beredskapen. Av Domstolsverkets föreskrifter om tingsrätternas beredskap (DVFS 2013:2) framgår bl.a. att tingsrätterna ska samråda med berörd åklagarkammare inför beslut om beredskapens närmare omfattning. I syfte att säkerställa att det finns försvarare som kan medverka vid förhandlingar ska domstolarna upprätta särskilda listor över de advokater som är villiga att åta sig uppdrag under beredskapen.

En ny integritetsskyddsmyndighet

Utskottet har tidigare behandlat och avstyrkt yrkanden om att inrätta en ny integritetsskyddsmyndighet, senast i samband med fjolårets behandling av rättsväsendets budget (bet. 2012/13:JuU1). I årets budgetproposition konstaterar regeringen (prop. 2013/14:1 utg.omr. 4 s. 25) att frågor som rör skyddet för den personliga integriteten har fått förhållandevis stort utrymme i den allmänna debatten på senare år. Regeringen framhåller att enskildas användning av internet har ökat stadigt och att alla myndigheter och företag i dag använder informationsteknik. Mot bakgrund av denna samhälls- och teknikutveckling har regeringen för avsikt att tillsätta en parlamentariskt sammansatt kommitté på området.

Regeringens årliga skrivelse om hemliga tvångsmedel

I enlighet med riksdagens önskemål redovisar regeringen årligen hur reglerna om hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation, hemlig övervakning av elektronisk kommunikation och hemlig kameraövervakning vid förundersökning i brottmål har tillämpats. Utskottet har flera gånger tidigare, bl.a. i samband med behandlingen av regeringens redovisning, uttryckt förståelse för önskemål om att även användningen av hemlig rumsavlyssning och preventiva tvångsåtgärder borde redovisas för riksdagen, senast i bet. 2012/13:JuU16. Vid det tillfället noterade utskottet med till-

fredsställelse att regeringen hade gett berörda myndigheter, dvs. Åklagarmyndigheten, Ekobrottsmyndigheten, Rikspolisstyrelsen och Tullverket, i uppdrag att lämna förslag på hur en redovisning av hemlig rumsavlyssning och preventiva tvångsmedel (med undantag för Säkerhetspolisens tillämpning av tvångsmedlen) skulle kunna utformas. Förslagen skulle lämnas i samråd med Brottsförebyggande rådet. Utskottet ville inte föregripa redovisningen av uppdraget och avstyrkte den aktuella motionen.

Myndigheterna redovisade det angivna uppdraget den 11 september 2013 (dnr Ju2013/6322/Å). I skrivelsen till regeringen redogör myndigheterna för en rad brister i den nuvarande redovisningen. Man framhåller bl.a. att antalet tillstånd inte är något bra mått på integritetsintrånget. Vidare är det med den nuvarande redovisningen svårt att göra jämförelser mellan åren. Myndigheterna lämnar ett antal förslag på hur redovisningen kan förbättras, och de föreslår bl.a. att antalet misstänkta personer som har avlyssnats eller övervakats under ett visst år ska redovisas uppdelat på tvångsmedel och brottstyp. För att bättre redovisa nyttan med tvångsmedel föreslår myndigheterna bl.a. att Brottsförebyggande rådet ska göra en årlig undersökning om användningen av hemliga tvångsmedel. Vidare redogör myndigheterna för hur en årlig redovisning om användningen av hemlig rumsavlyssning och s.k. preventiva tvångsmedel skulle kunna se ut.

Utskottets ställningstagande

När det gäller motion 2013/14:Ju1 (MP, V) yrkande 2 om att använda offentliga ombud i fler typer av ärenden än i dag konstaterar utskottet att detta är en fråga som har behandlats av Utredningen om hemliga tvångsmedel i det ovan nämnda betänkandet (SOU 2012:44). Utskottet anser inte att riksdagen bör föregripa regeringens beredning av det ärendet, och motionsyrkandet bör därför avslås.

Som framgår ovan har de allmänna domstolarna en jourverksamhet för att bl.a. frågor om tvångsmedel ska kunna prövas under helger. Utskottet finner inte skäl för riksdagen att ta något initiativ med anledning av yrkande 3 i följdmotionen om snabbare behandling i allmänna domstolar. Yrkandet bör avslås.

Utskottet ställer sig positivt till den kommande parlamentariskt sammansatta kommittén på integritetsskyddsområdet. Riksdagen bör enligt utskottet inte föregripa regeringens direktiv för kommitténs arbete med ett tillkännagivande om en ny integritetsskyddsmyndighet. Yrkande 4 i följdmotionen bör därför avslås.

Myndigheternas förslag till förbättringar av den årliga redovisningen av användningen av hemliga tvångsmedel bereds nu i Regeringskansliet. Utskottet anser inte att riksdagen bör föregripa den beredningen. Även yrkande 5 i följdmotionen bör alltså avslås.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Avslag på propositionen, punkt 1 (MP, V)

av Maria Ferm (MP) och Lena Olsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår regeringens förslag.

Därmed bifaller riksdagen motion

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 1.

Ställningstagande

Vid införandet av de aktuella lagarna och den aktuella bestämmelsen var Miljöpartiet och Vänsterpartiet djupt skeptiska. Vi ansåg inte att man hade visat på ett behov av lagstiftningen, och lagarna erbjöd inte heller ett tillräckligt skydd för enskildas integritet. Mot den bakgrunden har vi tidigare ansett att dessa lagar inte ska förlängas och åtminstone att effekten av lagarna ska utvärderas.

Utredningen om vissa hemliga tvångsmedel har nu föreslagit att lagarna med vissa justeringar ska permanentas (SOU 2012:44). Samtidigt har Säkerhets- och integritetsskyddsnämnden i sin tillsynsverksamhet konstaterat flera brister i myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel (dnr 97-2012). Det handlar bl.a. om att polisen saknar rutiner för att säkerställa att s.k. försvarsamtal inte avlyssnas. Myndigheternas dokumentation över åtgärder i ärenden om hemliga tvångsmedel brister i flera avseenden. Lagstiftningen är vidare i vissa fall oprecis och ger utrymme för olika tolkningar.

Vi har ännu inte sett en tillräckligt bra utredning som visar på ett behov av lagstiftningen och hur bristerna i integritetsskyddet ska åtgärdas. Mot bakgrund av detta vidhåller vi vår ursprungliga kritik mot lagstiftningen, och vi menar fortfarande att den ska upphävas. Riksdagen bör alltså inte förlänga giltighetstiden för dessa lagar, vilket innebär att propositionen bör avslås.

2. Offentliga ombud i ärenden om hemlig teleövervakning, punkt 3 (MP, V)

av Maria Ferm (MP) och Lena Olsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 2.

Ställningstagande

Om riksdagen inte avslår propositionen menar vi att den aktuella lagstiftningen i vart fall bör förbättras när det gäller integritetsskyddet. En sådan förbättring skulle vara att införa offentliga ombud även i ärenden om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation (s.k. hemlig teleövervakning).

3. Jourverksamhet vid allmänna domstolar, punkt 4 (MP, V)

av Maria Ferm (MP) och Lena Olsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 3.

Ställningstagande

Om riksdagen inte avslår propositionen menar vi att den aktuella lagstiftningen i vart fall bör förbättras när det gäller integritetsskyddet. En sådan förbättring skulle vara att införa en skyldighet för de allmänna domstolarna att ha en jourverksamhet, så att de kan fatta beslut snabbare än i dag. Detta skulle t.ex. innebära en snabbare domstolsprövning av interimistiska beslut om hemliga tvångsmedel, och att den som är frihetsberövad snabbare skulle kunna få en offentlig försvarare.

4. Integritetsskyddsmyndighet, punkt 5 (MP, V)

av Maria Ferm (MP) och Lena Olsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 4.

Ställningstagande

Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens granskningar har visat att det behövs en systematisk förbättring av lagstiftningen ur ett integritetsskyddsperspektiv. En fråga som är värd att uppmärksamma i det sammanhanget är polisens möjlighet att gallra uppgifter i datasystem och bygga in olika integritetsskyddsmekanismer. Vidare saknar tillsynsorganen i dag rätt att utfärda förelägganden mot de granskade myndigheterna att vidta åtgärder. Den senaste tidens avslöjanden om den närmast totala övervakningen av elektronisk kommunikation av amerikanska National Security Agency, sannolikt med en svensk koppling, och uppgifterna om polisregister om romer i Sverige, gör riksdagens roll som rättsstatens garant än mer central.

Sammantaget anser vi att det behövs ett nytt tag för att ta fram åtgärder för att stärka integritetsskyddet vid de brottsutredande myndigheternas användande av hemliga tvångsmedel. Den parlamentariskt sammansatta kommitté som enligt uppgift i budgetpropositionen ska tillsättas är inte en tillräcklig åtgärd, utan det behövs ett samlat grepp för att stärka integritetsskyddet genom en integritetsskyddsmyndighet. Integritetsskyddet måste förbättras, oavsett om personuppgifterna hanteras på internet, hos en myndighet eller ett företag eller utbyts inom ramen för mellanstatliga samarbeten. Hur detta närmare ska gå till måste regeringen utreda.

5. Regeringens årliga skrivelse om hemliga tvångsmedel, punkt 6 (MP, V)

av Maria Ferm (MP) och Lena Olsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V) yrkande 5.

Ställningstagande

Regeringens årliga skrivelse till riksdagen om myndigheternas användning av hemliga tvångsmedel har förbättrats. Vissa allvarliga brister kvarstår emellertid i det att skrivelsen ännu inte omfattar hemlig rumsavlyssning och s.k. preventiva åtgärder. Inte heller omfattar skrivelsen de tvångsmedel som Säkerhetspolisen har använt. En förbättring måste också ske när det gäller möjligheten att göra jämförelser mellan olika år.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Propositionen

Proposition 2012/13:180 Fortsatt giltighet av de tidsbegränsade lagarna om hemliga tvångsmedel:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott.
3. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott.
4. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i lagen (2012:279) om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.

Följdmotionen

2013/14:Ju1 av Maria Ferm och Jens Holm (MP, V):

1. Riksdagen beslutar att avslå regeringens förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen om hemlig rumsavlyssning, lagen om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, lagen om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott och lagen om ändring i lagen om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att offentliga ombud även bör medverka i ärenden om hemlig teleövervakning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att allmänna domstolar i vissa fall ska kunna fatta beslut snabbare än i dag.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett samlat grepp för att stärka integritetsskyddet i form av en integritetsskyddsmyndighet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om förbättrad redovisning till riksdagen.

BILAGA 2

Regeringens lagförslag

1 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning

Härigenom föreskrivs att lagen (2007:978) om hemlig rumsavlyssning, som gäller till utgången av år 2013¹, ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2012:63

2 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott

Härigenom föreskrivs att lagen (2007:979) om åtgärder för att förhindra vissa särskilt allvarliga brott, som gäller till utgången av år 2013¹, ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2012:64

3 Förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott

Härigenom föreskrivs att lagen (2008:854) om åtgärder för att utreda vissa samhällsfarliga brott, som gäller till utgången av år 2013¹, ska fortsätta att gälla till och med den 31 december 2014.

¹ Lagens giltighetstid senast förlängd 2012:65

4 Förlag till lag om ändring i lagen (2012:279) om ändring i lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet

Härigenom föreskrivs att 3 § lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet ska upphöra att gälla vid utgången av 2014.